

יצאנו בערב. התפקיד שלנו, של הפלוגה הזאת, היה לחסום אפשרות של תגבורת שעלולה להגיע מכיוון נצרת או מהכפרים האחרים: כפר כנא, טורען, לוביה, כל הכפרים האלה. עלינו לעצור אותם. בטבריה עצמה ירדה פלוגה מהגדוד שלנו מצפת פלוגת פלמ"ח והיא תעשה את הלחימה בתוך העיר עצמה, ותכבוש את העמדות שצריכים לכבוש, על מנת לפתוח את הדרך לגליל. מה שהערבים השתלטו על עמדות, בדיוק בית המושל מצד שמאל איפה שהיום בנק לאומי, בדיוק העמדה השנייה מצד ימין, שם מתחילה הדרך לגליל. את זה עשו הפלמ"ח ואנחנו שכבנו במארב מעל המושבה "מצפה" לאפשרות של חסימה... ובזה נגמר התפקיד שלנו. למחרת בבוקר חזרתי עם הכח ברגל מטבריה למעשה לא היה לנו שום דבר. חזרתי, אישתי בכתה מאוד, ובצדק גמור כעסה עליי נורא על זה שלא ראיתי את התינוקת. מולה כהן שוב הגיע משהו בסביבות תשע וחצי בבוקר לקיבוץ נו, אומר, עולים לצפת. ואני אפילו התביישתי לספר לו שאני לא הייתי בכלל בבית...

עליתי על האוטו, קראתי לאישה- היא בכתה, ועליתי לכנען. הגעתי לכנען דבר ראשון שפגש אותי היה משה קלמן המג"ד.

(קלמן היה המג"ד או מולה?)

מולה היה המג"ד, אבל זה התחלף בדיוק כשאני הייתי בקורס קצינים.

מולה קיבל את הגדוד מיגאל. יגאל היה הראשון, ואחר כך קלמן שהיה הסמג"ד שלו. הוא נסע לישיבה בדיוק, אז משה קלמן קיבל את הגדוד, ומהשלב הזה שאני חזרתי מולה בעצם נעשה סמח"ט. יגאל אמנם קיבל את כל הפיקוד על כל הגליל: על כל היחידות גם הפלמ"ח וגם על הישובים, ומולה היה סגנו. לא היה איזה הגדרות, איזה דרגות. אבל את הפיקוד על הפעולות, משה קלמן תמיד עשה אותם. מולה לא יצא לאף פעולה שאני זוכר.

(למה?)

היו כאלה שעלו בדרגות.

(לא הספיק)

או, זאת מילה נפלאה.

בכלל הקשר בין הפיקוד הגבוה לחבר'ה שמתרוצצים בשטח היה מאוד... אנחנו הינו.. להגיע אלינו לעיו זיתים או לרמות נפתלי זה בכלל בעצם ההליכה המסוכנת. בשלב זה רוב הלחימה נפלה ממש על הכתפיים של המ"כים, והקצינים או המ"מים, כפי שקראו לזה אז. כל מה שעשינו אפילו היינו הקטנים, אנחנו היינו מקבלים. לי למשל, בקיבוץ בעין זיתים, היה לי מכשיר מ"ק 19. זה מכשיר ששוקל משהו בסביבות של 30 ק"ג, הוא כזה גדול, תופס גייפ שלם. זה "מורס" וכל הפקודות הייתי מקבל דרך המכשיר הזה.

וזה בכלל שהבריטים עוד היו בארץ. זה היה מוצפן אז היה לנו צופנים. היו בחורות שהן היו קשריות הן היו מקבלות את זה מוצפן, ואם אני הייתי שולח הודעה הן היו מצפינות את זה. זה היה סיפור מסובך. וזה היה הקשר היחידי שלנו.

אני לא זוכר אם אני סיפרתי לך שעמוס צורף נהרג בפעם הראשונה שמולה הופיע. ונוף בי על זה שבזבזתי תחמושת סיפרתי לך?

וככה מלחמת השחרור... בעצם אני לא יודע מה היה יותר חשוב: המפקד שישאר במקום מוגן על מנת שיוכל לתת פקודות, או החייל שצריך לבצע את הפקודות? לא חשוב... (אני חושב שזה קטע מוזר כי אני חושב שאחד הלקחים המשמעותיים שהפלמ"ח בתור תוצר שכולו בשדה עם פלוגות הלילה של וינגיט, היה שהמפקד הולך תמיד בראש, זאת אומרת אחד הדברים שתמיד אמרו בניגוד למה שהיה בצבא הבריטי או במקומות אחרים.) לא בתקופה הזאת. בתקופה הזאת מבחינת הדרך כמעט שלא ראינו את המפקדים. המפקדים שהיו מפקדי הפעולות איתך בשטח...

זה התחיל טיפין טיפין, זה התחיל בקרב על משמר העמק, שהיה שם את דן לנר- הוא היה אז מפקד הגדוד הראשון. ומשה קלמן בפשיטה על סאסא, גם הוא היה "בנבי יושע". הוא חנך שמה את **איציק הופמן** שהוא היה אז המ"פ, הוא יצא איתו לפעולה בשביל לתמוך בו בנושא הזה. אבל עד אז לא היתה שום פעולה, שהיה איתנו גנרל כזה או אחר. היה מג"ד, שהיה "פילדמרשל", שהוא היה הרמטכ"ל מבחינת היכולת... אבל תשמע, הם ידעו בדיוק כמונו... כמו שתיארתי את הענין הזה, הם ידעו בדיוק כמונו לא היה שום נסיון. הם עלו בתוקף... משהו העלה אותם הם יכלו להעלות את זה או את זה או את זה.

(זה היה דבר שמישהו צריך לעלות)

כן... מישהו צריך לפקד. הייתה תקופה מאוד דומיננטית שהיה עניין, שבן גוריון אחר כך נכנס לעסק הזה שבחלקו הוא גם פירק את הפלמ"ח. בגלל זה שנחשב שחטיבת הראל הייתה גם חטיבה של טבנקין. זה היה יריב גדול מכל הבחינות: גם בהתיישבות, אידיאולוגי זה היה כל החטיבה שהיו חבר'ה, כל המפקדים: המ"פים, למעלה המג"דים, מפקד החטיבה וסגן מפקד החטיבה, וכולם אנשים שהיו מפלגתיים ללא ספק. על רקע זה אני אח"כ גם עזבתי אותה, כי אחרי שנפצתי עברתי לחטיבת הראל לגדוד העשירי בהמשך שם... ואני רבתי מאוד איתם שם, בני מהרשק היה דמות אחת מאוד דומיננטית בחטיבת הראל (הוא היה פוליטרוק)

הוא היה הפוליטרוק כן, ויוספליה טבנקין שהוא היה מפקד החטיבה.

(זה לא היה רבין?)

לא! רבין היה לפניו. בתקופה שאני באתי רבין עוד היה ב"קרב על הדרך" ואחריו ללא ספק הוא קיבל את החטיבה. רבין הלך להיות סגנו של יגאל אלון לקראת מבצע דני כל הזמן המפקדים התחלפו זאת אומרת עלו, הקימו עוד יחידות, הקימו עוד חטיבות, אז ככה התנהלו... אבל הנושא הזה של "אחרי", אצלנו בפורמציות האלה של מחלקה/פלוגה המ"מ, הקצין או המ"פ, היו באמת ראש הכוח ולכן גם רוב הפעולות, אני אספר לך הרבה מאוד פעולות, כי אפילו אם הייתה פעולה מאוד חשובה, אני אתן לך רק על קצה המזלג את הדבר הזה בהמחשה:

צפת. הידיעה שחייבים לכבוש את צפת בכל מחיר מפני (שאני לא אכנס לרגע לפוליטיקה הכללית: הערבים גם רצו להפוך את צפת לבירת פלסטין עד שהם יכבשו את ירושלים וזה קרוב מאוד לגבול הלבנוני והסורי, והכל התמקד בעניין הזה). אנחנו תקפנו פעם הראשונה ברביעי, ליל הרביעי חמישי, את העמדות בצפת, הערביות, ונכשלנו. ובפעם השנייה בליל התשיעי עשירי למאי. ותראה, זה הקרב המכריע זה כיבוש המצודה הזאת שכבר השארנו חללים ארבעה ימים קודם, ובכל זאת הטיילו עלי את התפקיד הזה. היה משה קלמן לוחם, אמיץ, ותיק, מבוגר. היו מ"פים מאוד מנוסים תיאורתית לזה, בכל זאת שמו עלי את התפקיד הזה. אני הקצין שרק שלשום גמרתי את הקורס, אין לי שום ניסיון בהובלת כוחות זו אחת הדוגמאות שאולי באיזשהו מקום נותנת לך את האינדיקציה.

(אולי כדאי באמת לספר את הסיפור של כיבוש צפת בפרטים)

אני אגיע לזה. גמרנו את העסק הזה עם טבריה, ובא מולה כהן ולקח אותי העלה אותי לכנען. פגש אותי משה קלמן ואומר לי: נו, מה את יכול ללמד אותנו דברים חדשים? את אותו דבר, אותו תרגיל של משק ונפץ, ארגנתי על המקום. תוך שעה לקחתי את החבר'ה מכל הפלוגות, זה היה גדוד. מה זה גדוד? היינו סך הכול איזה 120 לוחמים. כל פלוגה זה היה משהו: איזה מחלקה מוגדלת, באמת, אבל קראו לזה כך. מבחינת כוח, מבחינת נשק וכל הדברים האלה היום, מחלקה רובאית רגילה היא כמו גדוד של אז. ואני חשבתי שזה הדבר הכי חשוב, כי עלי, לי במקרה, החוויה הזאת של עמוס צורף הייתה כל כך טראומטית, כל כך שאמרתי: אם אני חוויתי את זה בו נלמד אותם את זה. העברתי להם את הקורס הזה במשותף, זה היה באותו יום שהבריטים עשו לנו הפתעה: הם פינו את נבי יושע, הם פינו את משטרת ראש פינה ואת מחנה פילון ע"י ראש פינה. ואז מיד, ממש בריצה, הפסקתי את התרגיל הזה. בא משה קלמן (וקראו לו המג"ד, הוא היה המג"ד) הוא אמר לי: תשמע אתה מוכרח לקחת את החבר'ה האלה, לצאת בריצה, להופיע, לביים כאילו התקפה על צירים. צירים זה היה כפר ערבי גדול מתחת לעמוקה. היום זה חצור הגלילית. זה היה כפר ערבי גדול יותר מחלסה, יותר גדול מקריית שמונה של היום. ורצנו מהר לביים שהם יראו אותנו סך הכל כי באותו זמן כח שלנו הלך למשטרה, שישתלטו על המשטרה. בשום פנים ואופן לא לתת לאנגלים למסור אותה ישירות לערבים. זה היה בדיוק, אני זוכר את זה, ערב הסדר, כי כשחזרנו לכנען למעלה בערב, בחושך, אמרו שאולי יצליחו לעשות איזשהו סדר כזה משהו, אבל זה התבטל כי הבנות לא הצליחו לארגן - לא משנה. לכן זה יוצא ערב הסדר הזה. ובקיצור, אנחנו ניכנס... אתה רוצה שאני יעבור ישר לזה?

(לא לי זה לא משנה)

טוב, אני לא זוכר בדיוק כמה זמן זה היה, ואיזה תאריך זה בדיוק היה. אז בכל אופן, יגאל אלון הביא את הקולונל סטון, מייקל סטון, זה היה האמריקאי הזה ש...

(הטל צל ענק..)

בדיוק הוא היה יועץ. הוא בא להנה בתור יהודי שרוצה לעזור. בן גוריון נתן לו תפקיד, להיות ביחד עם יגאל - בהתחלה הוא שלח אותנו לירושלים, אח"כ הוא חזר אלינו והיתה

ישיבה למעלה בכנען עם יגאל ועם מייקל סטון, הקולונל סטון, והוחלט ללא דיחוי להתחיל להילחם על כיבוש צפת. לא לחכות לרגע האחרון שמי יודע אם זה יהיה מאוחר. הערבים גם כן העבירו הרבה כוחות את הירדן ואת גבול הלבנון, ובדיוק היה את הכישלון של נבי יושע: הכישלון הגדול ש-22 חבריה נהרגו עם דודו, שזה כשלעצמו היה מצב רוח איום ונורא בגדוד. בעיקר בהכשרת דפנה, שבעצם רוב הבחורים של הקבוצה. הבנות נשארו ללא חברים. זה הגיע אלינו ככה. היינו עייפים, מרוטים, רעבים, וקרועים. המצב היה נוראי. ואז ידענו את זה, זה היה אחד השיקולים, והוחלט שבלילה ה-1 במאי אנחנו עולים בשביל לכבוש את צפת. אנחנו חייבים ליצור איזשהו רצף טריטוריאלי שיהיה אפשר ללכת, כי בדרך כלל היינו הולכים למטה, דרך קיבוץ עין זיתים בעיקוף של כמה קילומטרים יורדים לנחל עמוד ובאים דרך צפון מערב לעיר צפת, והכול תחת הכפר הערבי הזה עין זיתון שהוא שולט על הדרך ועל נתיב המילוט הזה גם כן. הכניסה לצפת בלתי אפשרית: מצד אחד ישנה שמה שכונה של כורדים ערבים, ומצד שני הכפר בריה. הכביש שעובר בין שניהם, ובהמשכו ישנו את עין זיתון הזה, ולכן חייבים קודם כל להשתלט על הכפר. ואז משה קלמן לקח את דובילה זעירא ואותי כמפקדי המחלקות, ושוב מה זה מחלקות? זה היה כל כך כל פעם משתנה, ובעצם אתה יכול להגיד ציוות כוחות אבל זה יכול היה להיות כיתה או שתי כיתות, זה יכול היה להיות פלוגה אבל זה הפורמט. היה איזה שולחן חול רטוב, ובתוך הכפר עברה דרך של עפר: צד ימין זה המחלקה שלך מצד שמאל זה המחלקה שלך וזהו, זה כל ההוראות שהיו. איך? מה? מי? סימני היכר, זיהוי כל מיני דברים שהיום אתה מתחיל בהם, כי אנחנו יודעים כמה "ברוכים" יכולים לקרות מדברים כאלה.

טוב, אבל מה, היינו "ברקיע השביעי" כי קיבלנו דוידקה. אז הגיע התותח דוידקה אלינו ומכונת ירייה "בראונינג" על חצובה. זה היה מכונת ירייה על חצובה. וככה הגענו ממזרח לכפר, משהו בסביבות שעה 3 בלילה, וזה מדרון קצוב, מין משטחון קטן. הצבנו את המכונה, צריך היה להרים שקי חול מהזווית אחורית, בשביל שתקבל את השיפוע ככה על הזה. כבר עברנו מרחק של איזה 30 מטר, רק להתגלש על התחת על הגבעה הלבנה הזאת, ואתה נמצא בתוך הכפר. ולא היה עוד תיאום כוחות, כי אנחנו היינו מרוכזים, ומשה קלמן היה ביני לבין דובליה.

רבע שעה אחרי שמצאנו את הנקודה ירינו פגז ראשון של דוידקה. רעש אימים.

(זה עשה יותר רעש משעשה יותר נזק)

תמיד תמיד, רק רעש, לא היה לזה שום הצדק, לא של רסיסים. זה היה צינור, צינור בדרך כלל היה נפתח. היית מוצא אחרי זה. טוב שהוא התרומם בכלל ועשה רעש. וזה גם עזר לנו בכיבוש העיר עצמה. הקיצור, הבחור עם הבראונינג קצר יפה מאוד ואנחנו היינו המאושרים באנשים: כי איזה ציוד כזה, איפה ראינו דבר כזה בכלל, אני חושב שבשלב הזה כבר הערבים פחדו.

אני ירדתי עם הכוח שלי. דובליה ירד בו זמנית עם הכוח שלו. לכניסה לתוך הכפר התקדמנו, ירינו לתוך החצרות משום שזה פשוט לא היתה התנגדות.

(איך הם ידעו שאתם באים? רק מהדודויקה?)

אנחנו פתחנו באש...

(רק מהדודקה כולם הספיקו לברוח?)

הם ברחו עובדה!

(או שהם ידעו לפני זה שאתם מגיעים?)

הם לא ידעו, הם לא יכלו, לא היה שום תקרית שום דבר. אנחנו הגענו בשקט מוחלט והדבר הראשון זה היה הפתיחת אש של המק"ב של המקלע הבינוני. וכשלעצמו אחר כך גם ראינו סימנים שבעמדות, איפה שאנחנו התמקמנו לחכות לרתק הזה, לסיוע, לריכוך, שם היתה עמדה, והיה עוד דרומה קצת הייתה עמדה, ומצאנו שמה "שינלים" שהם שכבו עליהם... יכול להיות שהשומרים האלה הם שזיהו אותנו, כי אנחנו בכל זאת באנו מכיוון מזרח וההר הוא לבן מאוד, אז אולי הם ראו את הדבר הזה וקמו וברחו, והם לא הזעיקו מישהו, והם לא ירו אפילו כדור אחד מפחד אפשר להודות. הם ברחו וכל זה בגלל באמת המדיניות שיגאל אלון רצה להוכיח נוכחות מוחלטת בשטח, וזה היה לא הרבה זמן, משהו חודש וחצי אחרי או חודשיים, אחרי הפיצוץ של 22 בתים בסאסא, של המפקדה שלהם. הם פחדו מאיתנו פחד מוות. אנחנו בעצם, בגאונות של הרעיון הזה של יגאל, היא הוכיחה את עצמה מעל לכל ספק.

הם לא התנגדו, וגם בצפת ההתנגדות הייתה אפסית יחסית.

(הם ברחו לצפת התושבים של עין זיתון)

לא לא, הם ברחו למטה לוואדי לנחל עמוד משמה עולים למרון.

הם השאירו את הנשים את הילדים את הכל הכל, והם היו תושבי המקום שהגנו עליו... הם היו הלוחמים.

(רק הגברים ברחו?)

רק הגברים. אנחנו קיבלנו כפר מלא נשים, זקנים וילדים. עוד באותו יום שהכפר נכבש, באמת ללא אף אבדה אפילו לא שריטה שלנו, אנחנו ירדנו גלשנו בזה... כמו אבירי אני יודע מה כלום, מצאנו בתים עם פיתות חמות שרק עכשיו עשו אותן, מלא ביצים, מלא כדים כאלה של שמן זית זך, זיתים, איזה סלטים עשינו היינו רעבים כמו אני לא יודע מה... החבר'ה התנפלו והתחילו לאכול. אני אחרי שגמרנו, הגיע הבוקר, ואני הלכתי לראות את הכוחות שסידרתי שמה בחדר להגנה, שמא תהיה התקפת נגד. אני יודע, זה התיאוריות. הגעתי לשמה, מהצד השני של הכביש זה היה בית מאד עשיר של מישהו. בבית הזה היו צלחות פורצלן סיני, משהו... גדולות, קטנות, ספלים וספלונים, ואוכל, אוכל בלי סוף, תרנגולות. כן, היה לנו אחד מהחבר'ה שלנו ממנרה, מוסה – תימני, הוא היה טבת, תמיד. עד שעה 10 כבר היו התרנגולות צלויות וחביתות של 20 ביצה ופיתות חמות עם לבנה, והכל היה מהבית עצמו לא היינו צריכים את התושבים. הנשים, גברים, כולם ברחו למטה. יורדים שני מטר, וזהו בתוך הוואדי, גמרנו.

עכשיו אסור לקחת שלל, אז אתה מתחיל לזרוק לאחור, אחרי שאכלת את החביתה 18 ביצה עם צלחת יפיפייה מפורצלן. אחרי המלחמה, אחרי 20-30 שנה, נפגשתי שמה עם החברה לעשות שיחזור של העניין. מצאנו את החורבות של הבית הזה. בכל הכפר, אם אתה תבוא היום, אתה תראה רק אבנים. כי כל זה אחר כך, במשך כמה ימים, הייתי יורד יום יום מצפת עם המחלקה עם חומר נפץ 20-30 מטענים של קילו, היינו שמים במקומות, החבלן היה, מרימים את הכפר. זה היה שוב בתוך אותו תפקיד, יגאל אמר: הרוב הערבי של צפת יושב מעל, שיראו מה קורה. זה דבר יוצא מן הכלל. הם ראו איך שאנחנו מפוצצים. הם לא העיזו לירות עלינו, אבל הם ראו שהכפר הולך ונעלם. הבתים נעלמו. אז באותו בית, העשיר הזה, כשהינו בשיחזור, אני אומר לחבר'ה: אתם זוכרים לאן זרקנו את הצלחות? בואו, אני אראה לכם. הזזתי אבנים שנפלו מהתקרה, מהגג, כיסו. בפנינה הזאת, להנה זרקתי. מתחת לאבנים מצאנו ערמת חתיכות מהצלחות של הפורצלנים. איזה יופי... אז יש לי חבר טוב, בן כנרת, הוא היה מ"כ אצלי שמה, אנקה. הוא אחר כך נפצע בצפת, גם כנרתי. אז הוא היה איתי שמה, איך הוא התלהב... הוא התרגש: יש פה את השרידים של החביתה... טוב, אז זה היה כיבוש של הכפר כנקודת מוצא, טוב יותר מורלית מאשר הכרעה של הקרב, וזה עבד יוצא מן הכלל.

יגאל עצמו הוא מבחינה מסוימת ערבי ועם מנטליות של ערבים. הוא מכיר. גם אני, אבל פחות ממנו, אבל הוא דיבר חופשי חופשי ערבית הוא ידע הוא הכיר את כולם בשמות. הוא אמר: חבר'ה לא חשוב אם יהיה תוצאות טובות או לא טובות, העיקר זה שהם ידעו שהם נגמרו הגיברים.

ומשמה, באותו יום, זה היה ב-1 למאי, עלינו לצפת בשביל שעולה, וכל צפת קיבלה אותנו בתרועות. והתחלנו, התפזרנו למלונות שמה, לכל אחד לפי המחלקות שלו לפי הקבוצות, והתחלנו להתארגן להתקפה על העמדות הערביות לקראת הכיבוש עצמו.

זה גם היה מיד אחרי הקרב על משמר העמק, אז ישר במקום הוצאו משאיות, אוטובוסים כל מה שאפשר היה, הפנו אותם, העלו את הגדוד הראשון, פשוט החרימו את הגדוד הראשון שהוא לחם במשמר העמק על המשאיות ושלחו אותם לגליל על מנת לסייע לנו, לגדוד השלישי, בכיבוש צפת. המטרה היתה שאם אנחנו הגדוד השלישי לא נצליח, הגדוד הראשון יכנס כגלים נוספים. בכל אופן, חובה לכבוש את צפת. החובה הזאת היא בהחלט הנחתה אותנו, אותי בכל אופן, לנחישות ואמונה בכוחות עצמנו, שאנחנו יכולים לעשות את זה. ובעיקר שאני ראיתי איך בעין זייתון עצמה לא היה לנו שם שום בעיה, סימן שאנחנו על הדרך הנכונה. ואני זוכר שעם כל המורא, וכל הפחד, והמורל הנמוך שהיה לכולנו הדבר הזה אפשר היה להתנחם בו ואפשר היה להביא אותו כארגומנט של ממש לוחמים...

חבריה יהיה בסדר, לא היה לנו הרבה במה להאחז. זהו, עלינו לתוך העיר, התמקמנו. אני עם המחלקה התמקמתי במלון מרכזי, שמה בתוך העיר.